

Miroslav Pelikan

S A M

S A M

Egon Kraus, već pomalo zaboravljeni umjetnik, slikar, u svoje vrijeme tražen i priznavan, u posljednje se vrijeme redovito prepuštao terapijskim učincima svoga mrtvog atelijera. Dobro poznati prostor ispunjen mnogobrojnim slikama, koje je srećom uspio sačuvati, često je govorio mada je istina bila drugačija, naime, s njim su ostale one slike koje nije uspio prodati niti uz simboličnu cijenu, dakle, dobro poznati prostor u kome se nesputano kretao, evo, već gotovo pedesetak godina. Atelijer se nalazio na tavanu, na broju 52 u Strmoj ulici., na samom ulazu, podno srednjovjekovnih vrata, na ulazu u Stari grad.

Egon nikada nije preslagivao slike, tražeći nevidljive poveznice, ponekad bi tek neku od njih dodirnuo, no bez odviše sentimenta i zavalio se u ugodni naslonjač ispod velikog

sjevernog prozora, gledajući prema dva štafelaja, veći i manji, na sredini atelijera. Oni su bili odavno prazni, ostaci boje na drvu suhi i tvrdi.

Istina, ponekad bi stavio dva pripremljena, grundirana, nevino bijela platna na štafelaje, misleći kako ga ta pusta, duboka bijela praznina privući, svojom magnetskom snagom tajanstvenosti, na barem inicijalne poteze koji bi mogli uroditi plodom, slikom, što uz njegovo iskustvo i vještinu ne bi bilo čudno. No, to se nije dešavalo. Već je i zaboravio kada je posljednji put uspio dovršiti sliku i bio s njom zadovoljan, koliko, toliko.

Kraus nije bio sitničava osoba, ni pretjerano zahtjevni slikar, puštao je često da se slike oblikuju, on bi rekao, same. Slike su se po Krausu same rađale, tek uz tehničku pomoć slikara.

Prije nekih dvadesetak godina, u Umjetničkom paviljonu priređena mu je velika monografska izložba, no, umjesto uspjeha, nadjačala je kakofonija raznih mišljenja koja mu se nimalo nije svidjela.

Nakon te nesretne izložbe ubrzo je napustio i katedru na Akademiji i zbog lošeg zdravlja, jer morao se nekako opravdati, otišao u mirovinu, u potpuni mir atelijera u Strmoj ulici.

Mnogi su se čudili njegovim postupcima, neki su se i radovali, ostavio je slobodno mjesto na Akademiji, a po svemu sudeći neće skoro s novim izložbama biti konkurent na malom tržištu umjetnina.

Egon Kraus je posve nestao iz javnog života. Održavao je još neko vrijeme privatne kontakte s nekolicinom kolega, no vremenom je i to prestalo jer Kraus je jednostavno bio umoran od likovnosti i umjetnika.

Njegova kćer Sandra, sposobna informatičarka, putovala je svijetom živeći svoj život. Rijetko su se viđali.

Krausova supruga, njegov najčešći ili krunski svjedok brojnih stvaralačkih kriza, žena prepuna razumijevanja ali bez posebna osjećaja za umjetnost živjela je paralelno s Egonom svoj osamljenički život.

U tom tužnom trokutu, ovo je izvorna Krausova misao, život je tekao, polako, bez mnogo potresa, izgledao je gotovo, kao savršeno ravna

neprekinuta crta, mada je Kraus bez mnogo dvojbe znao jer to je snažno osjećao, kako tu, ravnu, jednoličnu crtu čine milijuni raznolikih, raznobojnih komadića, koji samo naizgled odaju dojam neprekinutosti. Ako želimo biti posve iskreni, na takvo odvijanje životnih procesa nije se nije žalio, dapače, taj osamljenički mir Krausu je silno odgovarao.

U atelijeru je najčešće slušao glazbu, o da, silno je volio glazbu, njegov bi se užitak teško dao izmjeriti.

Kraus se često pitao, zapitkivao samoga sebe, zašto ne slikaš? Odgovora nije nazirao. Rijetko i to ujutro, stao bi ispred jednog od štafelaja i pažljivo se zagledao u bijelo tajanstvo, stojeći tako nekoliko trenutaka, da bi se ubrzo prepuštao čarobnim zvucima glazbe.

Godine su prolazile dok posve jasno nije počeo osjećati teško breme nemoći, potpunu zaustavljenost skladnog djelovanja mozga, očiju i ruke.

A opet ponekad, sasvim iznenada, zagledao bi se u svoje ruke, nekako naivno, dječjački, čudeći se nedostatku želje za stezanje kista.

Proteklih godina nije pokazivao ni znatiželju da vidi što su učinili drugi, sve je samo njihov problem, opravdavao se sam sebi.

Valja reći još i ovo, ponekad ali rijetko, netko bi spomenuo njegovu davnu sliku u kritici, ali samo u kontekstu prošlog vremena.

Kraus se ugodno osjećao u svom životu, nitko ga ne ometa, ne ispituje, ne ponižava sa svojom ponudom.

Kraus je stvarno uživao u svojim osamljeničkim danima sve dok ga nije nazvao Emil Novak.

Novak je želio otkupiti sve njegove, sve preostale slike koje je još imao u atelijeru a uz to, organizirat će mu veliku izložbu u Gradskoj vijećnici, tamo, zna se, izlažu samo najbolji.

Kraus se čudio Novakovom interesu.

-Što će Vam moje slike?Ja sam, ja sam potpuno zaboravljeni slikar.

-Da, nije se dao zbuniti Novak-Vi ste, čini mi se ostali jedini iz plejade velikih slikara, istina, slikara koji su nekoć bili iznimno značajni, ali budimo realni, prave vrijednosti uvijek ostaju. Dobro, pomislio je Kraus, dođi i kupi sve slike, imati ću više mjesta u atelijeru, a izložba? Tko

mi što može, ne mogu me ubiti, mogu me samo dodatno nagrditi.

Idućih dana, Novak je doslovno očistio atelijer, ponuđena cijena za toliki broj slika bila je mizerna, no Kraus je pristao i uzeo ponuđeni novac. Izložba je protekla potpuno nezapaženo, svi su hrlili na izložbu Aleksandra Fabera s lego kockicama i samo se o tome pričalo. Faber je bio dio kretanja u suvremenom svijetu pa su sukladno tom kretanju i cijene njegovih konstrukcija dosizale vrtoglave visine.

Publika nije bila zainteresirana za Krausova ulja, Kraus je bio prošlost. Nakon izložbe, Kraus se vratio u prazni atelijer, tek sa štafelajima na sredini prostorije.

Ispočetka, Kraus nije osjećao znakove bilo kakvih promjena, na kraju krajeva, slike jesu moja djeca ali ne prava, ona su gotovo vanbračna. Nije žalio za slikama, slike su dio prošlosti.

S Novakom se više nije čuo niti vidio iako je kasnije, sasvim nenamjerno saznao da je ovaj napravio pristojni posao. Govorile se da Krausove slike postižu sada pravu cijenu.

Novac od prodaje slika poslao je s olakšanjem u Južnu Afriku, gdje je Sandra trenutno bila. I kako to obično bude, sasvim iznenadno i reklo bi se bez prava povoda, napustila ga je supruga, noću, u snu, posve mirno.

Uz pomoć poznanika prodao je stan i sve u njemu, prazni atelijer i novac poslao u Južnu Afriku te se smjestio u Dom za umirovljenike. Srećom, bio je sam u sobi. Soba, s dovoljno prostora. Netko mu je donio i pribor za crtanje, ugljen, olovke i nešto papira.

U Domu Kraus nije komunicirao s ostalima. Držao je do discipline, redovito je odlazio na doručak, ručak, večeru, predavanja, spavanje na vrijeme. Kraus je na svoj način bio zadovoljan, napravio je svoje i točka.

Sjedeći na balkonu svoje sobe strpljivo je promatrao okolinu, nastojeći je vizualno dobro upoznati. Koliko samo motiva za slikanje? Doista, zanimljive teme.

Ni sam nije znao kada je opet sve počelo. Narisao je nekoliko crteža ugljenom a zatim je krenuo na veće formate, vraćao se i manjima. Uskoro je nabavio štafelaj i uljene boje.

Danonoćno je slikao, propuštajući ponekad i neki obrok.

Ipak, ne bi bio on a da nije iskren sam prema sebi. Sve je to malo sličilo pravom Krausu. Crteži a još više slike bili su rezultat rada starca koji škilji na jedno oko a drugo mu je zatvoreno, bez snage i pravog osjećaja. No nije bio sasvim nezadovoljan jer i ovo je Kraus.

Sada u Domu glazbu je rijetko slušao, nije mu nedostajala. Rijetko bi palio i tranzistor. Tišina, samo tišina i malo ugljena u ruci.

Petnaestog srpnja, navečer, Krausa je posjetio stranac u tamnoj odjeći i odveo ga do lađara. Kraus se dobro sjećao trenutka kada je zakoračio na čamac. Upitao je pratitelja u crnom.

-Što će biti s mojim slikama?

Neznanac je odmahnuo rukom i pogurnuo ga u čamac.

U čamcu Kraus se sjetio stare skice koju je slučajno pospremio u džep kaputa. Izvadio ju je i pogledao.

-Ovo je mogla biti dobra slika, promrmljao je.

Kraus je mirno sjedio a čamac je plovio,
razmišljao je o idućem potezu kistom, ako bude
imao vremena i prigode. Osjetio je lađarev
pogled na sebi ali nije uzvratio.

Miroslav Pelikan